

NEW PERSPECTIVES ON A LONGER WORKING LIFE IN CROATIA AND SLOVENIA

Maja Vehovec (ur.)

Ekonomski institut i Zaklada Friedrich Ebert,
Regionalni ured za Hrvatsku i Sloveniju, Za-
greb, 2008., 161 str.

Knjiga *New perspectives on a longer working life in Croatia and Slovenia (Nove perspektive na duži radni vijek u Hrvatskoj i Sloveniji)* u izdanju Ekonomskog instituta, Zagreb, i Zaklade Friedrich Ebert, Regionalnog ureda za Hrvatsku i Sloveniju, donosi rezultate istraživanja o mogućnosti produživanja radnoga vijeka u Hrvatskoj i Sloveniji. Istraživanje je provela skupina istraživača Ekonomskog instituta, Zagreb, i Ekonomskog fakulteta u Ljubljani. Urednica publikacije je Maja Vehovec. Posebno je pohvalno što je knjiga posvećena usporedbi stanja u dvije zemlje koje su imale mnogo toga zajedničkog u mirovinskom sustavu, a u razdoblju osamostaljenja odlučile su se za drugačiji pristup rješavanju nastalih problema. Tako Slovenija nije prihvatila obvezni kapitalizirani sustav mirovinskog osiguranja (drugi stup), dok je Hrvatska to učinila.

U zadnjim se desetljećima u gotovo svim razvijenim zemljama mogu opaziti slični demografski trendovi. Produženo očekivano trajanje života, povezano sa snižavanjem stopa fertiliteta, promijenilo je demografsku sliku i dovelo do povećanja udjela staračkoga stanovništva i smanjivanja onoga u mlađim dobnim skupinama.

Rezultat takvih trendova jest pojava tzv. *starenja stanovništva*, fenomena čije ekonomske, fiskalne i socijalne posljedice zaslužuju povećanu pozornost. Istodobno u mnogim razvijenim zemljama nedostaje radne snage, pa odlazak u mirovinu osobe koja je još radno sposobna znači veliku štetu i za pojedinca i za društvo.

Ujedno su u čitavom svijetu mirovinski sustavi u krizi, ponajviše uzrokovanom poteškoćama dugoročne financijske održivosti. Doprinosi za mirovinsko osiguranje nisu dovoljni, pa se na mirovinske rashode troši osjetan dio transfera iz proračuna. U Hrvatskoj oko trećine mirovinskih rashoda pokriva se iz proračuna središnje države. Često mirovinski sustavi nedovoljno ne kažnjavaju raniji odlazak u mirovinu, odnosno ne nagrađuju ostanak u svijetu rada, čime bi mnoge osobe mogle ostati porezni obveznici. Ujedno, ljudi žive osjetno dulje, razmjerno rano odlaze u mirovinu, mirovine su uglavnom male, a mirovinski izdaci veliki.

Javni mirovinski sustavi u mnogim zemljama pružaju izravne poticaje starijim osobama da napuste radno mjesto te je očito jaka povezanost između raznovrsnih poticaja za umirovljenje i stvarnoga povlačenja iz radne populacije. Općenito, najvjerojatnije će u mirovinu otići one skupine radnika koje u mirovinskom i poreznom sustavu imaju najveće negativne poticaje za ostanak u svijetu rada. Stoga se, naravno, neminovno javlja pitanje kako iznaći i provesti mjere za zadržavanje starijih osoba u radnoj populaciji.

U velikom broju zemalja (ne samo tranzicijskih) podiže se zakonska dob za odlazak u mirovinu, a iznalaze se i drugi načini poticanja starijih osoba da ostanu raditi. Istodobno nastoje se i kod poslodavaca razbiti predrasude o manjoj radnoj proizvodnosti starijih zaposlenika.

Velika većina članica EU-a provela je ili provodi mjere za poticanje ostanaka u svijetu rada starijih osoba. Hoće li to postići učinke i kakvi će oni biti, ovisi, naravno, i o općem stanju na tržištu rada, provedbenim propisima, tradiciji, navika-

ma te sklonostima poslodavaca i zaposlenika. Dosadašnji rezultati, posebice u nekim starim članicama EU-a, poput Njemačke – koja je uvela sustav djelomične mirovine – u praksi baš i nisu previše zadovoljili. Poslodavci često hvale i ističu iskustvo, posvećenost radu, staloženost i znanja starijih osoba, ali svejedno nisu baš pretjerano skloni da ih zapošljavaju.

Autori u publikaciji *New perspectives on a longer working life in Croatia and Slovenia* utemeljeno pokazuju kako promjene u mirovinskom sustavu i drugim sustavima (posebice poreznom i radnom zakonodavstvu) imaju zamjetne učinke na radnu aktivnost stanovništva starije dobi. Cilj ne bi trebao biti da ljudi rade dulje, nego da se ukloni kažnjavanje rada. Slovenija i Hrvatska mnogo su napravile u poticanju financijske održivosti mirovinskoga sustava, povisuje se dobna granica za odlazak u mirovinu, postroženi su uvjeti za ostvarivanje invalidske mirovine, ali još u sustavu nema dovoljno mehanizama koji potiču osiguranike na dulji rad.

Autori vrlo jasno predlažu potrebne mjere: ostvarivanje zakonske regulative koja potiče zadržavanje u svijetu rada, fleksibilno tržište rada koje neće kažnjavati starije osobe, poboljšanje zapošljivosti starijih osoba kroz programe cjeloživotnog učenja i obrazovanja – posebice prihvaćanja novih informatičko-komunikacijskih tehnologija te izgradnja i/ili poboljšanje opće svijesti o važnosti zadržavanja starijih osoba u svijetu rada. Pritom se naglašava važnost socijalnih partnera – poslodavaca i sindikata – kako bi navedene mjere postigle očekivane učinke, posebice s obzirom na sadašnju slabiju zastupljenost starijih osoba u programima obrazovanja, kvalifikacije, osposobljavanja i stručnog usavršavanja.

Malo koja je tema u Hrvatskoj tako važna kao što je to demografsko starenje stanovništva – koje treba razlikovati od pojedinačnoga, biološkog starenja – i njegov utjecaj na tržište rada i javne financije. Starenje stanovništva, koje treba razlučiti od biološkoga starenja, uvjetovalo je velike probleme u mirovinskim sustavima širom svijeta, dok su istodobno sve manje brojne generacije uvjetovala manjak radnika u radnom kontingentu. Sve navedeno utjecalo je na potrebu zadržavanja starijih osoba u svijetu rada te iznalaženje mjera za odgađanje njihova odlaska u mirovinu.

Sve navedeno treba postići ne samo u cilju smanjivanja mirovinskih rashoda nego i kao način očuvanja važne sastavnice društvenoga ljudskog kapitala te odrednice veće socijalne uključenosti osoba starije dobi. Tako bi se trebao poboljšati budući položaj umirovljenika i smanjiti (ili barem ne povećavati) financijski teret što ga zaposleni izdvajaju za mirovinsko osiguranje.

U iznalaženju optimalnih mjera, ova knjiga može biti od izvanrednoga značenja. Knjiga je u cjelini dostupna (nažalost samo na engleskom) na stranici Ekonomskoga instituta www.eizg.hr, odnosno na stranici Zaklade Friedrich Ebert <http://www.fes.hr>.

Predrag Bejaković

Lester R. Brown PLAN B 3.0 Mobilizing to save civilization

Earth Policy Institute, Washington, 2008., 398 str.

Lester R. Brown predsjednik je Earth Policy Instituta, neprofitne interdisciplinarne istraživačke organizacije u Washingtonu, koju je osnovao 2001. godine. Svrha ovog instituta jest iznalaženje plana izgradnje održive budućnosti. Brown je uz